

Okuyucu Mektupları

Letters

Bir Sivil Toplum Örgütü Olarak TKD*

Ali Fuat Kartal**

Günümüzde yaşanan sorunları çözmeye yoğun işbirliğine ve işbölümüne duyulan gereksinim, dayanışmayı da beraberinde getirmiştir. Toplumsal koşulların yarattığı zorunluluk sonucu, çeşitli çıkar türleri ve grupları artmış, demokrasinin vazgeçilmez unsurlarından olan sivil toplum örgütleri oluşmuştur.

Sivil toplum örgütlerinin, iktidarı, amaçları doğrultusunda baskı altında tutma eğilimleri nedeniyle, bu tür oluşumlara “baskı grubu” adı verilmektedir. Bu bağlamda, TKD de bir baskı grubudur. TKD’nin halk kütüphanelerinde çalışan kütüphanecilerin özlük haklarının iyileştirilmesine yönelik Kültür Bakanlığı ile yaptığı görüşmeler sonucunda, kadro sıkıntısı yaşayan kütüphanecilerin, Kültür Müdür Yardımcılığı atamalarının yapılması, sorunun nispeten çözülmesinde, TKD’nin bir baskı grubu olarak etkinliğinin bir göstergesidir.

Dernekleşme sürecinde, toplumsal zorunlulukla birlikte, sistemin kendi içinden doğan bir tepkinin payı olduğu gözardı edilmemelidir. Bu sürecin ülkemizdeki seyri, demokratikleşmenin seyri ile paralellik göstermektedir. 1938 yılında, ülke genelinde, sadece 205 dernek varken, bu sayı 1950’de 2011’e, 1960’ta 18.958’e, 1970’te 42.170’e, 1980’de 54.144’e ve Mart 1994’te 112.000’e ulaşmıştır.¹ Emniyet Genel Müdürlüğü Dernekler Masası’ndan edindiğim son bilgilere göre; Eylül ayı (2002) sonu itibarıyla dernek sayısı (şubeler dahil) 161.420, faal durumda olanların sayısı sadece 80.283’tür. Geriye kalan 81.137 dernek ise genel kurul yapmama, yasadışı faaliyetler vb. nedenlerle kapatılmıştır.

Dernekleşme ve demokratikleşme süreçleri incelendiğinde, ikisi arasındaki

1 Hikmet Yavuziğit, Derneklerin Demokratik Toplumsal Yapıya Katkısı, Mülkiyeler Birliği Dergisi, Cilt XVII. Sayı: 210-212, s.62-69

* Bu bildiri, 10-12 Ekim 2002 tarihleri arasında, Samsun’da düzenlenen 1. ÜNAK Genel Konferansı’nda sunulmuştur.

** Ali Fuat Kartal, TBMM Kütüphane, Dokümantasyon ve Tercüme Müdürlüğü’nde kütüphaneci ve aynı zamanda TKD Ankara Şubesi Başkanı’dır; e-posta: kartalaf@yahoo.com

ilişkinin hem ekonomik, hem de sosyal alandaki gelişimin bir göstergesi olduğu gözlenmektedir. Bu açıdan ele alındığında, İsveç'in yaklaşık 8 milyonluk nüfusuna karşın 32 milyona ulaşan toplam dernek üye sayısı, bu ülkedeki demokratikleşme ve katılımcılığın gerçek bir örneğidir.

Geleneksel yapının çatladığı, büyüyen kent ve metropollerde gitgide belirginleşen yabancılaşma ve bunun getirdiği bunalımın giderilmesinde önemli bir işlev gören derneklerin sayısal artışı, modern toplumun ürünü olarak olumlu bir gelişmedir.

Bir ülkede, sivil toplum kuruluşlarını ilgilendiren yasal çerçevenin, bu kuruluşların yapısını belirleyen en önemli etmen olduğunu ayrıca belirtmeye gerek yok. Demokratik rejimlerle, baskıcı otoriter rejimler arasında, STK'ları ilgilendiren yasal çerçevede önemli farklar var. Bu konu ülkemizde daha çok, Dernekler Yasası bağlamında tartışılıyor. Bu noktada, ülkemiz özelinde sivil toplum kuruluşlarının (özellikle de dernek şeklinde örgütlenmiş sivil toplum kuruluşlarının) karşı karşıya oldukları hukuki sorunlar hala aşılabilmiş değildir. En son Dernekler Kanunu'nda yapılan birtakım değişiklikler biraz olsun bu örgütlere soluk aldıracaktır.

Öte yandan, özelde dernekler, genelde ise sivil toplum kuruluşlarının hukuki düzlemde karşılaştıkları sorunlar, salt anayasal ve yasal düzenlemelerden değil, uygulamada sıkça rastlanan, hatta kemikleşmiş hale gelmiş olan tutumlardan da kaynaklanmaktadır. Zaten yeterince boğucu olan yasal çerçeveyi iyice bunaltıcı hale getiren bu pratik zorlamalar, kırtasiyeciliğin had safhaya ulaşmasından, yasal düzenlemelerle idari görevlilere tanınan yetkilerin en son sınırına dek, hatta bu sınırın da ötesine geçerek kullanılmasına değin geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Bu olumsuzluğun bir "idari görevli" (ki, dernekler açısından bu görevli, Emniyet Teşkilatı bünyesindeki Dernekler Masası'ndaki polisler olmaktadır) alt kültüründen kaynaklandığı düşünülebilir.²

Derneklerin kuruluş amacı, üyeleri arasındaki birlik ve dayanışmayı sağlayarak, sağlıklı diyalog ya da iletişim oluşturmak; üyelerinin her türlü ekonomik beklentilerine yönelik faaliyetlerde bulunmak; üyelerini, gerek kendi alanlarında, gerekse ülke sorunları hakkında eğitmek ve bilgilendirmek; yol ve yöntem göstermek suretiyle, sonuçta bir bütün olarak insan kalitesini ve buna bağlı olarak da ülke düzeyini yükseltmek olmalıdır.³

Ülkemizde, derneklere üye olmak, bazen riskli sanılarak, ne olur ne olmaz, bir sorunla karşılaşım endişesi yüzünden, bazen de derneğin bana ne faydası olacak anlayışından kaynaklanan nedenlerden dolayı, düşük düzeyde kalmaktadır. Oysa; dernekçilik bir gönül işidir ve özveri ile yapılması gerekir. Burada, birey-

2 Ozan Erözden, Helsinki Yurttaşlar Derneği Yayın Dizisi;10, s.13-22

3 M. Hikmet Yavuziğit, Denetim Dergisi, Sayı:72, s.16-17

cilik ve bana ne kazandırır anlayışı değil; toplumculuk, katılımcılık ve ben derneğe ne katkı sağlayabilirim anlayışı olmalıdır. Dernekler, üyelerine, toplumdaki ne koparacağını değil, topluma ne verebileceğini ve bunu bir yaşam tarzı olarak algılamalarını öğretmelidir.

Bu durumda, denilebilir ki, demokrasiye giden yol, demokratik kitle örgütlerinden geçmelidir. Öyleyse demokratik kitle örgütleri devletin maddi ve manevi desteği ile güçlendirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca derneklerin büyük bir bölümünün “kamuya yararlı dernek” statüsüne alınarak, bu konudaki ayrıcalık ve haklardan yararlandırılması gerekir.

Biraz önce değindiğim, bütün tanımlar ve kaygılar, TKD için de geçerlidir. TKD aynı zamanda bir meslek örgütüdür. Konuya biraz da bu açıdan, yani mesleki örgütlenme açısından bakalım.

Meslek örgütleri, tam anlamıyla sendikal özellik taşımadığı gibi, amaçları da, sadece üyelerinin maddi çıkarlarını gözetmek değildir. Bu nedenle, kendi üyelerinin sorunlarına duyarlı olduğu kadar, toplumsal sorunlara da duyarlı olmak zorundadır.

Meslek olarak adlandırdığımız kavram; uzmanlık, bilgi, herkesin sahip olmadığı bir teknik ve beceri gerektiren çabayı da içeren bir kavramdır. Meslek örgütleri de bilgi birikimleri ve o alandaki bilgi ile ilgili bir uzmanlığı temsil ederler.

Meslek örgütleri bu bilgiyi nasıl temsil edecekler?

Edecekler mi?

Bu alandaki iddialarını sürdürebilecekler mi?

Meslek örgütlerinin örgütlenme biçimlerini, bu soruları algılayış ve önemseme dereceleri belirlemektedir.

Bilginin alternatif bir şekilde yeniden üretilmesi meslek örgütlerinin bir sorunu olmalıdır. Bu, en az üyelerinin ekonomik çıkarlarının temsili kadar önemli bir konudur. Kendi meslek alanlarındaki uzmanlık bilgisini, yerleşik bilgi üretim tarzından farklı bir tarzda üretebilmek ve bu iddiayı savunmak onların temel görevi olmalıdır.

Meslek örgütleri bunu yaparken de şunlarla yüzleşmek zorundadır;

- 1- Bu bilgiyi dar-meslekçi bir zihniyetle mi yeniden üretecekler, yani kendi mesleklerinin dünyanın en önemli uzmanlığı, zanaatı olduğunu düşünerek, kendilerine hayran bir söylem içerisinde mi geliştirecekler?
- 2- Yoksa bu bilgiyi ona teknik ve mesleki anlamda sahip olmayan toplum kesimleriyle, özellikle de bu bilgiye en fazla ihtiyacı olan; bilgiden, iktidardan, güçten, her şeyden uzak tutulan kitlelerle paylaşmaya yönelik bir şekilde mi kullanacaklar?

Biz, TKD Ankara Şubesi olarak; tercihimizi, Ankara-Batıkent'te bir siteye kütüphane kurarak ikincisine, yani bilgiye en fazla ihtiyacı olan ama bilgiden, iktidardan, güçten uzak tutulan kitlelerle paylaşmaya yönelik olarak kullandık.

Aynı şekilde, TKD Ankara Şubesi, mesleki uzmanlık bilgisinin yeniden üretilmesine katkıda bulunacağını düşünerek, çevirisini yaptığı "Bilginin Düzenlenmesi" adlı kitabı yayınlamış, mesleki gelişime katkı sağlamıştır.

Buradan yola çıkarak, meslek örgütlerinin kendi teknik ve uzmanlık alanına ilişkin bilgi üretme, rapor hazırlama ve sürekli eğitim olgusunu destekleyici yönde çalışmalarda bulunmasının kaçınılmaz bir gereklilik olduğunu söyleyebiliriz.